322
5

სარგის კაკაბაძე.

უცნობი აფხაზ-იმერეთის მეფე თამარ II

ტფილისი
ელექტრონით-მბეჭდავი სტამბა არ. კერესელიძისა, გაბაშვილის ქუჩა. № 1.
1913

ეროვნული ბიბლიოთეკა

წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნთსაცავში იპოება ერთი სიგელი, რომელიც ეკუთვნის აქამდის უცნობს თამარ II-ს და რომელიც უკვე დაბეჭდილი იყო მცირეოდენ შეცდომებით საქართვ. სიძველ. II ტ. გვ. 37ჲ—374. სიგელი დაწერილია ტყავზედ სიგრძით 82 სანტმ., სიგანით 15 სანტმ. მოგვაქვს აქ ტექსტი ამ ფრიად საინტერესო საბუთისა სრულიად უცვლელად:

სახელითა. ღმრთისათა. მამისათა. ძისათა. მამისათა. ძისათა. და სულისა. წმიდისათა. ჩუენთა. აფხაზთა. ჯიქთა. სუანთა. და მეგრელთა კახთა. და სომეხთა. ლიხთ იმერისა. და ლიხთ ამერისა. ორისავე. საკელმწიფოსა. მპყრობელმან. მეფეთა. მეფემან თამარ. და ჩუენთა. თავადთა. და ებისკოპოზთა. ყოვლისა. საქრისტიანოსა. რჯულისა. მამაგრებელთა. მანდატურთა. მანდატურმან. დადიანმან. ამილახორთა. და ერისთავათა. და ჩუენისა. კარისა. მოსამსახურეთა. და აზნაურიშუილთა. კარისა. ჩუენისა. მოსამსახურეთა. ერთობით. შეგიწყალეთ. და გიბოძეთ. სასისხლო ესე. სიგელი თქუენ იაკობიძეთა.*) გელათისა. წინამდეგთა. იაკობს. და რომანოზს. შალვას. და ოქროპირსა. დაგიმტკიცეთ და გიბოძეთ. სიგელი. ესე მას. მას ჟამსა. ოდეს. მოხუედით. და გუიაჯენით. ვისმინეთ აჯა და მოხსენება. თქუენი. და გიბოძეთ და გაგიჩინეთ. ას ოცი ათასი კირმანური თეთრი სრული. სისხლი. თორმეტი. გლეხი. თორმეტი ცხენი. თორმეტი. თეთრი. ქორი. თორმეტი. ჯორი. თორმეტი. მეძებარი. სამი. ხატი. მას ჟამსა. შინა. ოდეს. შენი. გუარის კაცი. ოქროპირი. ციხისთავამან. ფულარიანმან. მოკალა. და გაგიჩინეთ. სრული სისხლი. ამად რომე. ჩუენისა მოლარეთ. უხუცესი. იყავა. და ჩემისა. სალაროთა. დაგიურვე და გიბოძე სამწეს. თორმეტი. გლეხი ამას გარეთ. ფულარიანმან დაგიურვა. რაცა ამა სიგელსა. შიგა სწერია სრული. სისხლი. და ვერა. ამოგი-

---

*) ამ სიტყვის ადგილას ტყავი ნაწვალებია. სჩანს შემდეგ დროში ცდილან, ეს სიტყვა სხვაგვარად გადაეკეთებინათ.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ვიდა და ცოლსა ჩემეული. ზუნარი. წამოჰკალა. და ვერცა. მაშინ ამოგივიდა. ჩუენითა. შუაობითა. დაგაურვა. სისხლი ესე. ასრე და ამა პირსა. ზედა რომე. ვინცა. შინა ჩაგიკდეს. და ალაფი წაგისხას. ალაფიცა უკალებად. შეგექცეს. და თორმეტი ათასი. სხუა. გემატოს:. ვინცა დარაბას. უსამართლოდ შეგასმინოს. ნახევარი. სისხლისა. დაგეუროს. გრძნეულობა შემოგყივლოს. და მართალი გამოხუიდე. სრული. სისხლი. დაგეუროს. ვინცა. ცოლი. მოგითრიოს. და მანდილნი. მოგიკადნეს. ნახევარი სისხლისა დაგიუროვოს. ვინცა. ცოლი მოუ(...)ნას. სრული. სისხლი დაგუროს ვინცა. დასწავალიილი. ქალი. დაგიგდოს. რაცა მოეტანოს. მას გარეთ. ექუსი ათასი დაგიუროს. ვინცა. დასწავლიილი ქალი წაგართუას. რაცა მიგეტანოს. მას. გარეთ. თხუთმეტი ათასი. სხუა. დაგეუროს ვინცა სალალატოდ წინა დაგიდგეს. და გამჟღავნებითა. მორჩე. ექუსი ათასი. დაგეუროს. სიკუდილისა. ცდისათუის ვინცა თუალითა. ანუ. წინა. კბილითა. დაგაშაოს. თორმეტი ათასი. დაგეუროს. ვინცა. სადაღოდ დაგკოდოს. საჩინოსა. ადგილსა. ექუსი ათასი. დაგეუროს. ამა. თეთრისა. ვინცა. უსამართლოდ. მუქარა. გთხოს. და ლაშქართა. ზედა. შეგარცხუინოს. სამი ათასი. თეთრისა დაგიუროს. ვინცა. კელითა ანუ. ფერკითა. დაგაშაოს. მესამედი. ამა თეთრისა. გაგიჩინეთ. ჩუენ. ყოვლისა. საქრისტიანოსა. აღმოსავლეთისა დასავლეთისა. მპყრობელმან მეფეთა. მეფემან თამარ და ჩუენთა. ათაბაკათა. და ამილახორთა. და ერისთავათა. და ამირიჯიბთა. და თავადთა. და მოსამსახურეთა. კარისა. ჩუენისათა. ესე ერთობით. დაგიმკუიდრეთ. ვერავინ. შეგიცუალოს სიგელი ესე. მტკიცე. და მოუშლელი. მიზეზ შემოუღებელი. სამკუიდრო. ვინცა და რამანცა. კაცმან. შეგიცუალოს. ჩუენთამცა. ბრალთაგან გაიკითხუის არცა. ვინ. ღირსა. შეშლასა და არცა. გაცუდებასა. დაიწერა. სიგელი. ესე. კელთა. სახლის უხუცესითა. რომანოზისა. ბერისათა. ქრონიკონსა. ას ოცდა ერთსა:—

ხელითა: თამარ:. მეფემან:. უმტკიცე.

ეს სიგელი ბოძებულია თამარ მეფის მიერ 121 ქორონიკონს, რაიც უდრის 1433 წ. ერთის შეხედვით ეს სიგელი ფრიად უცნაურად უნდა გვეჩვენოს, რადგან აქამდის მიღებულ ისტორიულ სქემის მიხედვით საქართველოს ამ დროს ბატონობს დიდი ალექსანდრე მეფე, რომლის თანამედროვედ დასავლეთ საქართველოში ვახუშტი ბატონიშვილი სთვლის დიმიტრი ერისთავს, მამას აფხაზ-ქართველთა მეფის ბაგრატ VI-ისას. ერთს ჩემს შრომაში (გენეალოგია ბაგრატ VI ისა) მე უკვე უჩვენე, რომ ვახუშტი ამ დიმიტრი ერისთავის შესახებ ცხად შეცდომაშია, რომ მამა ბაგრატ VI-ისა იყო გიორგი მეფე, ხოლო დიმიტრი ერისთავი შეტანილი უნდა იყოს ვახუშტისებურ გენეალოგიაში გაუგებრობისა გამო და შესაძლებელია ვახუშტი შეცდომაში შესუ-

K 322/5

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ლიყო იმის გამო, რომ ამ დროს ცნობილია სხვა დიმიტრი მეფე, შვილი დიდის ალექსანდრე მეფისა. ამ ჩვენი სიგელის შინაარსიდან სჩანს, რომ ის ბოძებულია თამარ მეფის მიერ. ის გარემოება, რომ აქ თამარი მეფედ არის წოდებული გვიჩვენებს, რომ ის არის გვირგვინოსანი მბრძანებელი. ამიტომაც აქ არ შეიძლება იგულისხმებოდეს ალექსანდრე მეფის ცოლი თამარ დედოფალი. გარდა ამისა, მე მინახავს ამ თამარ დედოფლის ხელის მოწერა ერთს 1424 წლის მცხეთის სიგელზე, რომელიც ბოძებულია ალექსანდრე მეფის მიერ და ეს ხელის მოწერა სრულიადაც არა გავს 1433 წლის თამარ მეფის ხელის მოწერას. ეჭვს გარეშეა, ამის და ტიტულატურის მიხედვით რომ ისინი სხვადასხვა პირნი არიან.

1433 წლის სიგელი ბოძებულია „გელათისა წინამდეგთა“ იაკობიძეთა მიმართ, რომელ სახლის უფროსი იყო თამარ მეფის მოლარეთ-უხუცესად. ეს გარემოება გვიჩვენებს, რომ თამარი არის დასავლეთ საქართველოს დინასტიის წევრი. ამისვე მაჩვენებელია აგრეთვე ტიტულატურა მეფისა: „ჩუენ(თა) აფხაზთა, ჯიქთა, სუანთა და მეგრელთა, კახთა და სომეხთა ლიხთიმერისა და ლიხთამერისა ორისავე საკელმწიფოსა მპყრობელმან“. ჩვეულებრივი ტიტული მეფისა კი იყო: „აფხაზთა და ქართველთა, რანთა, კახთა და სომეხთა მეფე, შაჰანშა და შარვანშა“. აქ ჩვენ ვხედავთ ტიტულის შეცვლას, ეჭვს გარეშე აფხაზეთის სამეფოს ნიადაგზედ, რადგან სწორედ აფხაზეთის მეფის ბრძანებლობის ქვეშ იყვნენ ჯიქნი, სვანნი და მეგრელნი. ამისავე მაჩვენებელია კიდევ შემდეგი ადგილი: „მეფეთა მეფემან თამარ და ჩუენთა თავადთა და ებისკოპოზთა, ყოვლისა საქრისტიანოს რჯულისა მამაგრებელთა მანდატურთა მანდატურმან დადიანმან, ამილახორთა და ერისთავთა... გიბოძეთ“. მანდატურთუხუცესი დადიანი აფხაზეთის სამეფოს ერთი მთავართაგანი იყო. ყველა ეს გარემოება ცხადად გვიჩვენებს, რომ თამარ არის თვითმპყრობელი ხელმწიფე დასავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე.

ახლა ჩვენ უნდა შევეცადოთ შეძლებისა დაგვარად გავარკვიოთ, ვინ უნდა ყოფილიყო ეს უცნობი თამარ მეფე. ბაგრატ VI აფხაზეთის მეფე, რომელმაც შემდეგ ქართლიც დაიპყრა, დაჯდა ტახტზედ 1455 წ. და გარდაიცვალა 1478 წ. მისი პიროვნება ისტორიაში კარგად ცნობილია და არავითარ იჭვს არ იწვევს. ერთს ჩემს შრომაში მე უკვე გავარკვიე, რომ მამა ამ ბაგრატ VI-ისა იყო გიორგი. ამ გიორგის მამისა და პაპის ვინაობა საძიებელია, მაგრამ როგორც მე უკვე უჩვენე ნახსენებ შრომაში, ერთი სიგელი გვაძლევს ამის შესახებ ფრიად საინტერესო ცნობას. სახელდობრ, 1460 წლის კარგად ცნობილ ჟურულის სიგელს, რომელიც ბოძებულია გიორგი IX-ს მიერ, მიწერილი აქვს შემდეგი: „ქ. შემდგომად ამისა ჩვენ ღ͞თივ გჳრგჳნოსანმან მეფეთ მეფემან ბაგრატ ნებითა ღ͞თისათა დავიპყარით მეფობა ორისავე ტახტისა ლიხთიმერისა და ლიხთამერისა და ვნახეთ სიგელი ესე სასისხლო შეწყალებისა ბიძისა ჩუენისა გიორგისაგან წყალობით ბოძებული და ჩუენცა შე-

სეებ-2000

გიწყალეთ და დაგიმტკიცეთ.... ქორონიკონსა 160“ (1472 წ.) გენეალოგიური კითხვის გადასაწყვეტად ფრიად საგულისხმიეროა, რომ ბაგრატ VI გიორგი IX-ს ბიძად სთვლის. ამ შემთხვევაში შეიძლება რამოდენიმე მოსაზრება იქნას წამოყენებული. ბაგრატ VI არ შეიძლება ყოფილიყო გიორგი IX-ს ძმის შვილი, რადგან მამა ბაგრატ VI-ისა, როგორც ეხლა დანამდვილებით გამორკვეულია, არის გიორგი, ხოლო გიორგი IX-ს არ ყოლია ძმა ამავე სახელწოდებისა. შეიძლება კიდევ ბაგრატ VI ყოფილიყო გიორგი IX-ს ერთ-ერთი დის შვილი ან და კიდევ ბაგრატ VI-ს მამიდა ან დეიდა გათხოვილი ყოფილიყო გიორგი IX-ზე. მაგრამ ამასთანავე ჩვენ სახეში უნდა ვიქონიოთ შემდეგი გარემოება. ჩვენ ვიცით, რომ აფხაზ-იმერეთის მეფის ალექსანდრეს († 1510 წ.) შვილს ვახტანგ ბატონიშვილს ცოლად ყავდა კახთ მეფის ასული ხვარამზე, რომელიც გარდაიცვალა 1528 წ. ვახტანგს დარჩა შვილი ხოსრო ბატონიშვილი, რომელმაც 1568 წ. იმერეთის მეფეს გიორგის უღალატა და თავს დაესხა. თუ ეს შვილი ვახტანგს ხვარამზედან ეყოლა და თუ ამასთანავე მხედველობაში მივიღებთ, რომ ლევან კახთ მეფე თავისს მამას მცირეწლოვანი დარჩა, ამ შემთხვევაში ხვარამზე უნდა ყოფილიყო და ლევან მეფისა, ასული ავგიორგისა. გენეალოგიური შტო ვახტანგ იმერთ ბატონიშვილისა და და მისი ცოლის ხვარამზესი წარმოგვიდგება შემდეგ ნაირად:

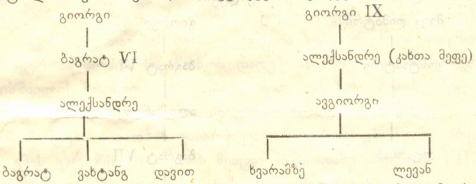

უკეთუ ბაგრატ VI გიორგი IX-ს ბიძად უწოდებს იმიტომ, რომ ან მამიდა ან დეიდა მისი გათხოვილია ამ მეფეზედ ან და კიდევ გიორგი IX-ს დაი ბაგრატის მამა გიორგიზედ, მაშინ ამ გენეალოგიის მიხედვით გამოდის, რომ ხვარამზე და ვახტანგ ბატონიშვილები ყოფილან მესამე თაობის ბიძაშვილნი. ჩვენ ვიცით, რომ სწორედ მე-XVI საუკუნეში მესამე თაობის ბიძაშვილთა შორის ჩვენში ქორწინება შეუძლებელი იყო და უკანონოდ ითვლებოდა. აი ამისი საბუთი. კახთა მეფე ლევან 1548 წ. სწერს: „ჩუენ.... მეფემა ლეონ.... ესე სიგელი მოგაკსენეთ (მცხეთას).... მას ჟამსა როდეს ჩუენი ქალი ელენე ბაგრატის შვილს ერეკლეს მივათხოვეთ უხუედრად და თქუენ (კათალიკოზი) სჯულისა წესითა გამოგუენახენით.... (საუკუნოდ) მოგაკსენეთ მთას აქეთ საგარეჯო ს˜დ“ *). ნათესაობა ელენე ბატონიშვილისა და მისი ქმარის ერეკლესი გვეხატება შემდეგ ნაირად:

*) „ქრონიკ.“ თ. ჟორდ. II, 388.

დიდი ალექსანდრე

მეფე დიმიტრი	გიორგი IX
მეფე კოსტანტინე	ალექსანდრე (კახთა მეფე)
ბაგრატ მუხრ.-ბატ.	ავგიორგი
ერეკლე	ლევან
	ელენე

ერეკლე ყოფილა მესამე თაობის ბიძა ელენესი და ეკლესია მისი ქორწინების წინააღმდეგი იყო. მით უმეტეს წინააღმდეგი იქნებოდა ეკლესია ხვარამზე და ვახტანგ ბატონიშვილების ქორწინებისა, უკეთუ ისინი მართლაც მესამე თაობის ბიძაშვილნი ყოფილიყვნენ.

1526 წ. 25 მარტს ქართლის მეფის დავითის შვილმა ლუარსაბმა შეირთო ცოლად იმერეთის მეფის ბაგრატ VII-ის ქალი თამარ. გენეალოგიური შტო ლუარსაბის და თამარისა არის შემდეგი:

მეფე დიმიტრი	გიორგი
კოსტანტინე	ბაგრატ VI
დავით	ალექსანდრე
ლუარსაბ	ბაგრატ VII
	თამარ

უკეთუ ბაგრატ VI ყოფილიყო დიმიტრისა და გიორგი IX-ს დის შვილი, მაშინ ლუარსაბი გამოდის მესამე თაობის ბიძა თამარ ბატონიშვილისა. ანალოგიურ შემთხვევაში, როგორც ზევით დავინახეთ, ეკლესია წინააღუდგა ქორწინებას ერეკლე ბატონიშვილისა და ელენე ბატონიშვილის შორის. ამ მოსაზრების მიხედვით მე მგონია, რომ ბაგრატ VI არ უნდა ყოფილიყო დის შვილი გიორგი IX-სა და არც ბაგრატ VI-ის მამიდა ან დეიდა ყოფილა გათხოვილი გიორგი IX-ზე. მათ შორის უნდა ყოფილიყო ცოტა უფრო დაშორებული ნათესაობა ერთი თაობით მაინც, წინააღმდეგ შემთხვევაში ქორწინება, მაგალითად, მათ შთამომავალთა ვახტანგ და ხვარამზე ბატონიშვილთა შორის შეუძლებელი იქნებოდა.

ჩემს გამოკვლევაში ბაგრატ VI-ის გენეალოგიის შესახებ მე უკვე უჩვენე ის მოსაზრებები, რომელთა მიხედვით გიორგი, მამა ბაგრატი VI-სა, უნდა ყო

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ფილიყო უნცროსი შვილი ბაგრატ, დიდის ალექსანდრე მეფის ძმისა. გიორგი მეფის († 1455 წ.) წინამოადგილე იყო ძმა მისი მეფე კოსტანტინე, რომელიც გარდაიცვალა 1439 წელს, როგორც ეს სჩანს შემდეგი გენეალოგიური ტაბულიდან:

კოსტანტინე († 1412)
მეფე აფხაზთა და ქართვ.

ალექსანდრე († 1442)	ბაგრატ V აფხაზთა მეფე		გიორგი
ვახტ.; დიმიტ.; გიორგი IX და სხვ.	კოსტანტინე † 1439 წ.	გიორგი † 1455 წ.	
		ბაგრატ VII	

ამ ტაბულის მიხედვით გიორგი IX მართლაც ბაგრატი VII-ის ბიძად მოდის, მხოლოდ მეორე თაობისა. ამ შემთხვევაში ზემოდ მოყვანილი ფაქტი ვახტანგ და ხვარამზე ბატონიშვილების ქორწინებისა უცნაურ ფაქტად არ უნდა მოგვეჩვენოს, რადგან ისინი უნდა ყოფილიყვნენ მეოთხე თაობის ბიძაშვილებად. თუ მესამე თაობის ბიძას ეკკლესია ნებას რთავდა თავისი ბიძაშვილის შვილი შეერთო თუმცა საკანონოს დადებით, როგორც ეს ერეკლე მუხრანის ბატონისშვილის მაგალითიდან სჩანს, მით უმეტეს შესაძლებელი იქნებოდა ქორწინება მეოთხე თაობის ბიძაშვილთა შორის.

თამარ მეფის ვინაობის გასარკვევად საყურადღებოა ის გარემოება, რომ თამარი ეჭვს გარეშეა აფხაზეთის მეფეა, მაშასადამე ბაგრატ VII, რომელიც გიორგი IX-ს თავისს ბიძად სთვლის, მისი პირდაპირი შთამომავალია. რაკი იმავე დროს ეს ბაგრატ VI დიდის ალექსანდრეს ძმის ბაგრატ V შვილისშვილია, ამიტომ საფიქრებელია, რომ თამარ მეფე გათხოვილი უნდა ყოფილიყო ამ ბაგრატ V-ზე. ამ შემთხვევაში უცნაურად არ გვეჩვენება ის გარემოება, რომ ბაგრატ VI-მ ქართლში შედარებით ადვილად მოიკიდა ფეხი, მიუხედავად იმისა, რომ ის დასავლეთ საქართველოს სამეფო დინასტიის წარმომადგენელი იყო. თამარისა და ბაგრატის ქორწინება ეჭვს გარეშეა განამტკიცებდა დინასტიურ კავშირს და გარდა ამისა თამარ მეფის შვილსა და შვილიშვილს მოუპოვებდა ქართლში გავლენას.

თამარ მეფე 1433 წ. უკვე ახალგაზრდა არ უნდა ყოფილიყო და საგულისხმებელია დაქვრივებულიც იყო, რადგან მისი მოლარეთუხუცესი გელათის წინამძღვრად ითვლება, ხოლო სახლთუხუცესად რომანოზ ბერი არის. ის გარემოება, რომ თამარ მეფის თანამდებობის პირნი ბერები არიან, უნდა გვიჩვენებდეს, რომ 1433 წ. თამარი უკვე დაქვრივებულია, მაშასადამე ქმარი

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

მისი, ძმა ალექსანდრე საქართველოს მეფისა, ბაგრატ V, ამ დროს მკვდარი ყოფილა. ვისი ასული იყო მეფე თამარ. პირდაპირი ცნობა ამის შესახებ ჯერ არ მოიპოება. ცნობილია მხოლოდ, რომ 1402 წ. ჩალაღანს მოკლულ იქნა აფხაზეთის მეფე კოსტანტინე, რომლის მემკვიდრედ ვახუშტი შეცდომით სთვლის არ არსებულს დიმიტრის. ჩემის აზრით თამარ მეფე უნდა ყოფილიყო ასული ამ კოსტანტინე მეფისა. რადგან ტახტი ასულზე გადასულა,ცხადია, რომ კოსტანტინეს ვაჟი არ დარჩენია.

დიდი ალექსანდრე მეფე გამეფდა 1412 (იხ. ჩემი — მისი გამეფების თარიღი) სექტემბერში, 22 წლისა, მაშასადამე ის დაბადებულა 1390 წელს. კოსტანტინე მეფის სიკვდილის წელს (1402) ალექსანდრე იქნებოდა 12 წლისა, ხოლო ძმა მისი ბაგრატ დაახლოვებით 10 წლისა. თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ ბაგრატ წლოვანობით დაახლოვებით თამარ მეფის შესაფერი იქნებოდა, მაშინ გამოდის, რომ 1402 წ. მამის სიკვდილისას თამარი მცირე წლოვანი დარჩენილა.

ყველა ზემოდ მოხსენებულ მოსაზრებების მიხედვით გამოდის, რომ მე-XV საუკ. პირველ ნახევარს აფხაზ-იმერეთის სამეფო ტახტზე იჯდა თამარ მეფე, ასული კოსტანტინე აფხაზთა მეფისა, რომელიც გამეფებულ იქნა 1402 წ. ჯერ კიდევ მცირე წლოვანი. შემდეგ ის მითხოვდა დიდის ალექსანდრე მეფის ძმას ბაგრატს, რომელიც თავისს ცოლზე ადრე გარდაიცვალა. დაქვრივებული თამარ მეფე ცოცხალი იყო ჯერ კიდევ 1433 წელს. ბაგრატისა და თამარ მეფეების მემკვიდრე იყვნენ მათი შვილები კოსტანტინე 1439 წლამდის და შემდეგ გიორგი († 1455 წ.), რომელიც იყო მამა მეფის ბაგრატ VI-ისა.

Н. Я. НИКОЛАДЗЕ

მარქსის სახ. ... საჯარო ბიბლიოთეკა
თბილისი

ეროვნული ბიბლიოთეკა

სახელითა ღმრთისაჲთა · მამისა
ჲთა · ძისაჲთა · [illegible] · და
[illegible]

[illegible]

[illegible]

ⴔⴓⴊⴍⴑⴄⴈⴀⴌⴋⴀⴌ. ⴋⴍⴀⴢⴊⴍⴑ· ⴃ

ⴂⴀⴂⴈⴐⴈⴌⴄⴇ· ⴑⴈⴍⴓⴊⴈ ⴑⴀⴑⴜⴊⴈ·

ⴀⴋⴐⴀ ⴐⴀⴇ· ⴐⴓⴌⴈⴑ ⴋⴍⴊⴍⴑⴐⴄⴇ·

ⴓⴑⴓⴚⴑⴈ· ⴈⴗⴀⴣ· ⴃ ⴐⴋⴈⴑ· ⴀⴊ

ⴀⴐⴀⴇⴀ· ⴃⴂⴈⴓⴐⴗ ⴃ ⴂⴀⴑⴀⴇ

ⴑⴋⴄⴍⴑ· ⴀⴐⴇⴋⴄⴀⴂⴈ· ⴂⴊⴍⴂⴈ ⴀⴋⴑ

ⴂⴀⴐⴄⴇ· ⴔⴊⴍⴑⴐⴈⴀⴌⴋⴀⴌ ⴃⴂⴈⴓ

ⴐⴗ· ⴐⴀⴂⴀ ⴀⴋⴀ ⴑⴈⴂⴍⴊⴈⴑ· ⴋⴀⴂⴀ

ⴑⴂⴍⴐⴈⴑ ⴑⴈⴍⴓⴊⴈ· ⴑⴀⴑⴜⴊⴈ· ⴃ

ⴗⴐⴀ· ⴀⴋⴀⴂⴈⴐⴗ ⴃ ⴂⴊⴍⴊⴈⴑ

ⴐⴋⴓⴊⴈ· ⴜⴍⴌⴈⴑⴈ· ⴐⴀⴋ ⴟⴍ ⴃ

ⴃⴗⴐⴄⴀ· ⴄⴋⴈⴌ ⴀⴋⴀⴂⴈⴐⴗ·

ⴐⴓⴌⴈⴀ· ⴋⴓⴀⴀⴂⴈⴀ· ⴃⴂⴈ

ⴓⴐⴗ· ⴑⴀⴑⴜⴊⴈ ⴗⴄ· ⴇⴑⴐⴀ ⴃ

ⴀⴋⴀ ⴌⴈⴑⴈⴑ· ⴗⴀ ⴐⴀⴇ· ⴅⴈⴌⴀ·

ⴋⴈⴌⴈ ⴐⴀⴂⴈⴟⴍⴈⴑ· ⴃ ⴀⴊⴀⴇⴈ

ⴐⴀⴂⴈⴑⴐ ⴀⴑ· ⴀⴊⴀⴇⴈⴀ· ⴓⴗ

ⴊⴈⴑⴀ· ⴃⴃⴃⴀⴑ· ⴃ ⴀⴐⴇⴋⴄⴀⴈ

ⴇⴀⴑⴈ· ⴑⴈⴍⴑ· ⴃⴋⴀⴂⴀⴐⴑⴈ ⴅⴈⴌⴀ

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ნი. ნაყოფ· მეფოლისას· ი ფრინც
სალოსლოსცხუნდ· ჟინსა· მეზადეზ.
მე ვამჟულოსწყობოაია.. მოსმპ· ჯმ
ოუნისაიანი· მეფოლისას· ნი
ჭურმილი ისა· ცმისაბოსუს
ი ფრინ ცეს· ბოუსლიიაია. სბოუ· ჟი
ინსა· ჭჭილიიაია· მევსმოსას.
იასმეცხისაიანი· მეფოლისას·
ი ფრინცეს· სამლოსმ· მეზჟ—
მოსს· სოიინისა· სმზილოსა·
ჯჯოუნისაიანი· მეფოლისას· ს
მს· ბოუსმისა· ფრინცეს· ოსამჭი
ბილოსმ· მოუქსისი· ვესცოსს· მ
ლოსჭუსიაია· ჩუმ· ჩევსისცხოუი
ნოსს· სმიისაიანი· ბოუსმისა მევ
იოუსიოსს· ი ფრინცეს· ჭჭილიიაია ს
ნოუ· ფჭსჭიაია· მევსმოსს· ჭ
სმმი· სმს ბოუსმისა· ვევისი
ნი· ჭოუჟნ· ყოსჭილოსა· სუჰისცხ

იანისა· სიმართლისმოყუარეთისა და სი
ყუარულისა· [illegible] ქრ̃
და· [illegible] [illegible] და ღუაწლისა·
[illegible]· და [illegible]·
[illegible] [illegible]· და [illegible]
და· და [illegible]· და [illegible]
[illegible]· [illegible]· [illegible]· [illegible]
[illegible]· და [illegible]· [illegible]
[illegible]· [illegible]· [illegible]
[illegible]· [illegible]· და [illegible]· [illegible]
[illegible] [illegible]· [illegible]
[illegible]· [illegible]· და [illegible]· [illegible]
[illegible]· [illegible]· [illegible]
[illegible]· [illegible] [illegible]

[illegible]· [illegible]· [illegible]· [illegible]·
[illegible] და [illegible]· [illegible]
[illegible]:: და [illegible]· [illegible]
[illegible]· [illegible]· [illegible]· [illegible]